

Akreditācija

Jānis Miķelsons,
Latvijas Nacionālā akreditācijas
biroja direktors

Iveta Goba,
Latvijas Nacionālā akreditācijas
biroja daļas vadītāja vietniece;
kvalitātes vadītāja

SATURS

Kas ir akreditācija?	3
Ievads	4
Akreditācijā ieinteresēto pušu kopējās intereses	5
Akreditācijā ieinteresētās puses	6
Latvijas Nacionālā akreditācijas sistēma	9
Latvijas Nacionālā akreditācijas padome	12
Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs LATAK	14
Nozaru tehniskās komitejas	18
Standarti atbilstības novērtēšanā	19
LATAK akreditēto institūciju izdoto rezultātu starptautiska atzišana	20
LATAK vērtētāji un eksperti	22
LATAK vērtēšanas komanda	25
Novērtēšanas un akreditācijas process	26
Akreditācijas kritēriji	27
Priekšnosacījumi institūciju akreditācijai	27
Informācija par novērtēšanas un akreditācijas procedūrām	27
Pieteikums akreditācijai	28
Dokumentu audits	28
Pirmais apmeklējums	28

Līguma attiecības	28
Institūcijas sākotnējā vērtēšana	29
Praktiskās darbības pārbaude	30
Korektīvās darbības	30
LATAK lēmuma pieņemšana par veikto institūcijas vērtēšanu	30
Publiski pieejamā informācija par akreditētām institūcijām	31
LATAK logo	31
Monitorings	32
Sfēras paplašināšana	32
Atkārtota novērtēšana	33
Akreditācijas sfēras sašaurināšana, akreditācijas atcelšana, apturēšana, atlikšana	33
Akreditētas institūcijas saistības	34
Mērījumu izsekojamība	35
Nenoteiktības aprēķināšanas prasības	35
Prasmes pārbaudes, starplaboratoriju salīdzināšana	35
Akreditācijas izmaksas	37
LATAK dokumenti	38
LATAK kontaktinformācija	41

Kas ir akreditācija?

Vārds «akreditācija» cēlies no franču valodas vārda «accre'diter», kas sākotnēji nozīmēja sūtņa vai vēstnieka iecelšanu amatā. Šī amatā iecelšanas procedūra tika apstiprināta ar speciālu akreditācijas rakstu.

Šodien vārds «akreditācija» tiek lietots daudz plašāk, un tas attiecas uz fiziskas vai juridiskas personas pilnvarozu, tiesību piešķiršanu, vai kādas to veiktās darbības kvalitātes garantēšanu. Un tā akreditēti tiek ne tikai vēstnieki, bet arī slimnīcas, mācību programmas, laboratorijas, sertifikācijas institūcijas, inspicēšanas institūcijas u.t.t.

Akreditācijas definīcija attiecībā uz laboratorijām, sertifikācijas un inspicēšanas institūcijām ir definēta Eiropas standartā LVS EN 45020 «Standartizācija un ar to saistītās darbības. Vispārīgā vārdnīca».

«Akreditācija ir procedūra, kurā pilnvarota institūcija sniedz oficiālu atzinumu, ka institūcija vai persona ir kompetenta veikt konkrētus uzdevumus.»

Latvijā šāda «pilnvarota institūcija», saskaņā ar likumu «Par atbilstības novērtēšanu», ir Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs.

Ievads

Katra valsts ar nacionāliem likumdošanas aktiem aizsargā savas valsts iedzīvotājus, to īpašumus un apkārtējo vidi no bīstamu produktu un pakalpojumu ietekmes un no šo produktu viltojumiem tirgū.

Tajā pašā laikā atsevišķām industrijas nozarēm, kā nacionālā, tā globālā līmenī ir svarīgi apliecināt saražotiem produktiem un sniegtajiem pakalpojumiem atbilstību noteiktam tehniskam līmenim, kas dotu iespēju salīdzināt ar līdzvērtīgiem produktiem un pakalpojumiem, un nodrošinātu godīgāku konkurenci uz līdzvērtīgiem noteikumiem.

Tas nozīmē - panākt produktu un pakalpojumu brīvu kustību no vienas ekonomiskās vides otrā ekonomiskā vidē bez atkārtotas testēšanas, kalibrēšanas, sertificēšanas un inspicēšanas.

Un tā kā sabiedrība šodien bieži pieprasa deklarēt produktu/servisu atbilstību noteiktām prasībām, tad neatkarīgas laboratorijas, sertificēšanas un inspicēšanas institūcijas šo atbilstības novērtēšanas procedūru var veikt visobjektīvāk.

No pircēju puses protams ir svarīgi zināt, ka šīs atbilstības novērtēšanas institūcijas savu darbu veic godīgi un objektīvi un tāpēc ir liela nozīme šo institūciju kompetences novērtēšanai. Šo svarīgo uzdevumu veic nacionālo valdību pilnvarotas institūcijas, kas ir neatkarīgas un neietekmējamas, kā no atbilstības novērtēšanas institūcijām, tā no šo institūciju klientiem.

Akreditācijas mērķis ir panākt lielāku uzticēšanos atbilstības novērtēšanas institūciju izdotajiem rezultātiem, kas nodrošinātu produktu un pakalpojumu brīvu kustību pāri robežām bez atkārtotas novērtēšanas.

Lai šo mērķi sasniegtu, ir svarīgi nodrošināt nacionālo akreditācijas sistēmu savstarpēju novērtēšanu un atzīšanu. Eiropas ekonomiskajā reģionā šo uzdevumu veic Eiropas Akreditācijas kooperācija (EA).

EA misija ir nodrošināt efektīvu atbalstu produktu/pakalpojumu novērtēšanā Eiropas iekšējam tirgum un šo tirgus veiksmīgu savstarpēju sadarbību ar citiem starptautiskiem tirgiem.

EA arī nodrošina, ka akreditētas atbilstības novērtēšanas institūcijas darbojas harmonizētā veidā, un to izdotie rezultāti ir savstarpēji salīdzināmi. EA dod iespēju akreditācijas institūcijām apliecināt to klientiem tās darbības objektivitāti parakstot ar šīm institūcijām Daudzpusēju atzīšanas līgumu EA MLA (Multilateral agreement) un veicot šo institūciju tālāku nepārtrauktu uzraudzību.

Tādējādi EA galvenais uzdevums, kas izriet no augstāk minētā, ir nodibināt un uzraudzīt harmonizētu un tirgus vajadzībām atbilstošu akreditācijas servisu.

Pateicoties šai EA darbībai Eiropas savienībā arvien vairāk akreditētas laboratorijas, sertificēšanas un inspicēšanas institūcijas tiek nozīmētas veikt atbilstības novērtēšanu arī reglamentētajā sfērā kā nacionālā līmenī, tā Eiropas savienības līmenī.

Akreditācijā ieinteresēto pušu kopējās intereses

Akreditācijā ieinteresētās puses cer, ka akreditācija veicinās:

- › uzticību atbilstības novērtēšanas infrastruktūrai;
- › savstarpēji konsekventu atbilstības novērtēšanas institūciju darbību,

kā arī cer, ka akreditācija:

- › atbalstīs nacionālo tehnisko infrastruktūru attīstību;

- › uzlabos produktu un pakalpojumu kvalitāti;
- › paaugstinās produktu drošību;
- › uzlabos konkurences spēju;
- › atbalstīs globalizācijas procesus starptautiskajā biznesā, pamatojoties uz taisnīgu konkurenci.

Akreditācijā ieinteresētās puses

Akreditācijā ir ieinteresētas vairākas puses un EA Stratēģiskajā plānā kā galvenās tiek izdalītas četras. Tās ir:

1. Akreditācijas institūciju klienti - atbilstības novērtēšanas institūcijas

Klienti cer, ka tiks panākta:

uzticība:

- › ka akreditācijas process būs fokusēts uz akreditēto institūciju un to vērtētāju tehnisko kompetenci;
- › ka tiks veikta akreditācijas logo lietošanas noteikumu ieviešanas uzraudzība tirgū;
- › ka akreditācijas institūcija dos akreditētām institūcijām papildus pievienoto vērtību tirgū;
- › ka akreditācija nekonkurēs ar tās klientiem – atbilstības novērtēšanas institūcijām;
- › ka akreditācijas rezultātā tiks plaši atzīta atbilstības novērtēšanas institūciju darbība;

konsekvence:

- › starp akreditācijas institūcijām un starp vērtētājiem;
- › prasību interpretācijā;
- › ka akreditācijai vajadzētu piedāvāt pakalpojumus jomās, kurās darbojas atbilstības novērtēšanas institūcijas.

2. Atbilstības novērtēšanas institūciju klienti – ražotāji, izplatītāji un patērētāji (klientu klienti)

Akreditācijas institūciju klientu klienti cer, ka tiks panākta:

uzticība:

- › ka akreditācija nodrošinās uzticēšanos atbilstības novērtēšanas ekspertu taisnīgumam, neietekmējamībai un tehniskai kompetencei;
- › ka akreditācija būs atbalsts starptautiskajā tirdzniecībā;
- › ka akreditācija būs par pamatu rezultātu abpusējai atzīšanai trešajās valstīs;
- › ka akreditācija nodrošinās reālās biznesa vajadzības;
- › ka akreditācija institūcijas nodrošinās ar informāciju par akreditētām atbilstības novērtēšanas institūcijām.

3. Valdības iestādes

Eiropas Savienības dalībvalstis, kā atbilstības novērtēšanā ieinteresētās puses, sniedz atbalstu vienota Eiropas tirgus izveidei un cer, ka tiks panākta:

uzticība:

- › ka akreditācija šajā procesā iesaistīs visas ieinteresētās puses;
- › ka akreditācija nodrošinās šo procesu caurspīdīgumu;
- › ka akreditācija atbalstīs ES likumdošanu un nekonfliktēs ar to;
- › ka akreditācija nodrošinās drošu un kompetentu atbilstības novērtēšanas ekspertu darbību;
- › ka akreditācija atbalstīs atbilstības novērtēšanas institūciju notifikāciju (paziņošanu) saskaņā ar ES direktīvām Eiropas Komisijā.

4. Reģionālās un starptautiskās akreditācijas kooperācijas

Reģionālās un starptautiskās akreditācijas kooperācijas savas ceļības saista ar harmonizētu un starptautiski atzītu akreditācijas kritēriju attīstību un atbalstu.

Eiropas Akreditācijas kooperācija EA pārstāv Eiropas reģionu, tam iekļaujoties globālā atbilstības novērtēšanas sistēmā, kas nodrošinātu akreditētu atbilstības novērtēšanas institūciju rezultātu atzīšanu visur pasaulē.

Eiropas Savienības politikā akreditācija, kā laboratoriju un sertifi-

cēšanas institūciju novērtēšanas procedūra tika deklarēta 1989. gada 24. jūlijā ES Komisijas paziņojumā «Globālā pieeja sertificēšanā un testēšanā» (*Global Approach*). Šis ES Komisijas paziņojums veicināja Eiropas Savienības dalībvalstīs sabiedrībai atklātu nacionālu akreditācijas sistēmu izveidi atbilstības novērtēšanas institūciju akreditācijai reglamentētajā un nereglamentētajā sfērā.

Nacionālo akreditācijas sistēmu tālāku attīstību veicināja 1997. gada 15. decembra ES Komisijas ziņojums par akreditāciju un ES Komisijas politiku «Accreditation and the Community's Policy of Conformity Assessment».

Šajā dokumentā tika uzsvērts, ka akreditācijas institūcijām, lai izvairītos no interešu konfliktu, ir jābūt pilnīgi neatkarīgām no atbilstības novērtēšanas institūcijām, ko tās akreditē, kā arī tika ieteikts visām Nacionālajām akreditācijas institūcijām kļūt par Eiropas Akreditācijas kooperācijas (EA) biedriem, lai panāktu vienotu standartu izmantošanu, akreditācijas procedūru attiecīgu saskaņošanu un efektīvu savstarpēju akreditācijas rezultātu atzīšanu pamatojoties uz akreditācijas sistēmu savstarpēju novērtēšanu, kas tiek apliecināta ar daudzpusīgā atzīšanas līguma parakstīšanu (*MLA- Multilateral agreement*).

Lai gan šie Eiropas Komisijas ziņojumi ir kā ieteikumi ES dalībvalstīm un ES kandidātvalstīm nav juridiski saistoši, tomēr tie Eiropā tiek ņemti vērā. Un tā šodien par EA biedriem ir kļuvušas 34 Eiropas valstis, bet daudzpusējo atzīšanas līgumu (MLA) ir parakstījušas 19 Eiropas valstis (tai skaitā arī Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs).

J. Miķelsons

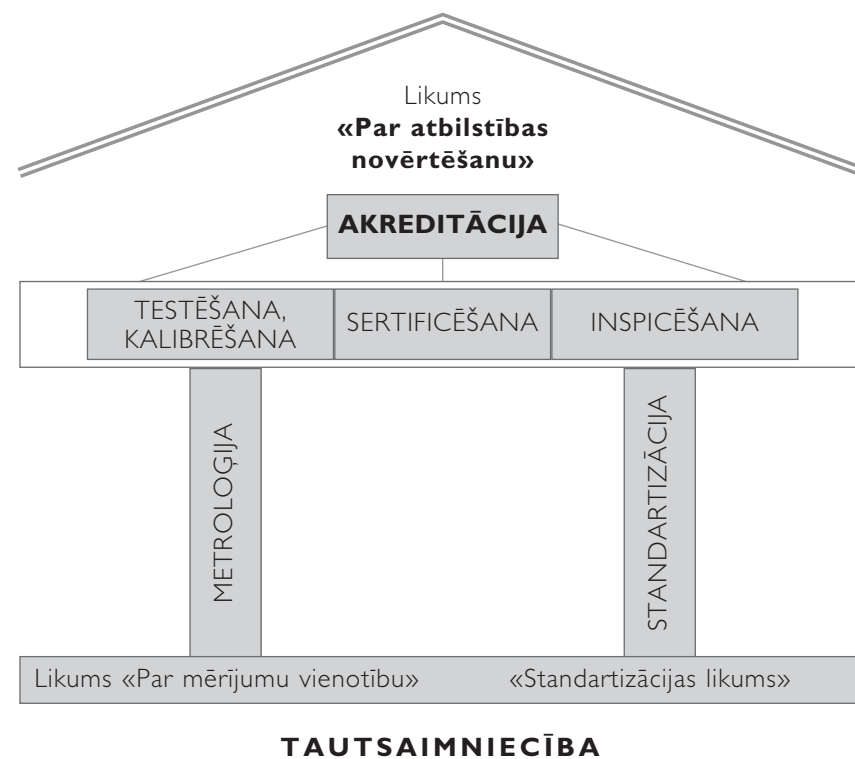
Latvijas Nacionālā akreditācijas biroja direktors

Latvijas Nacionālā akreditācijas sistēma

Latvijā ir izveidota vienota, Eiropas Savienības un starptautiskajiem standartiem atbilstoša Nacionāla testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju, sertificēšanas un inspicēšanas institūciju akreditācijas sistēma, kur šo institūciju novērtēšanu, akreditāciju un uzraudzību veic Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs LATAK.

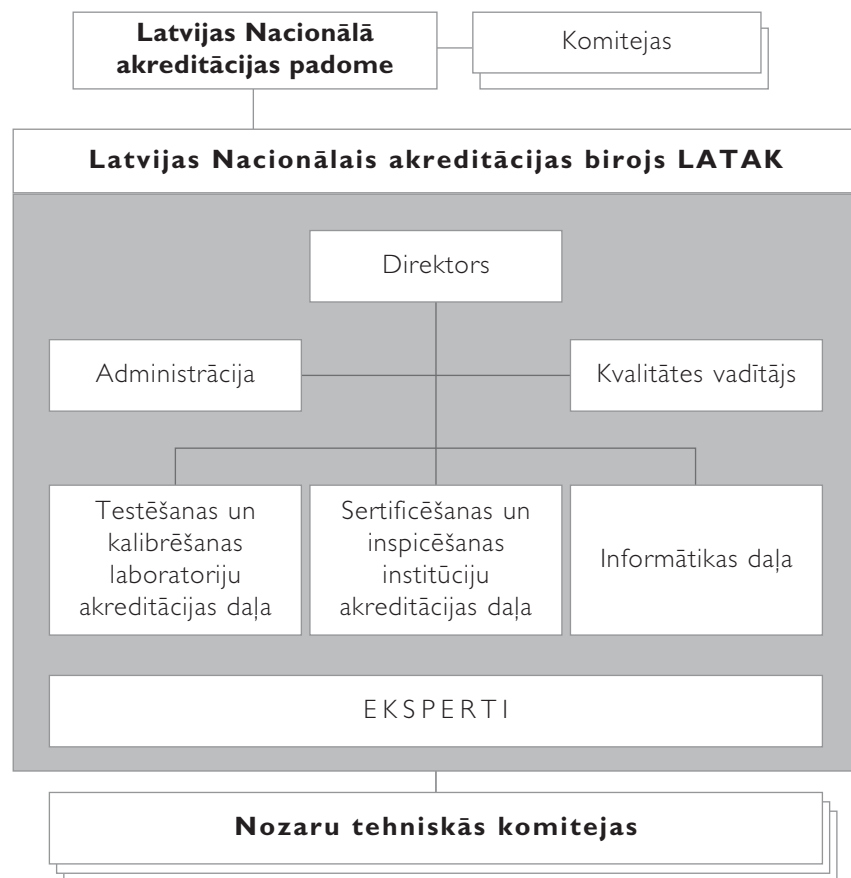
Latvijas Nacionālā akreditācijas sistēma darbojas vienoti ar metroloģijas un standartizācijas sistēmām.

1. zīm. Latvijas kvalitātes «māja».

Nacionālā akreditācijas sistēma Latvijā tika veidota, īstenojot Kvalitātes nodrošināšanas nacionālo programmu, kas tika pieņemta 1994. gadā, ar mērķi samazināt tirdzniecības tehniskās barjeras, panākt Nacionālā akreditācijas sistēmā akreditēto institūciju izdoto rezultātu starptautisku atzīšanu, veicināt godīgu konkurenci starp ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem, aizsargāt patērētājus un apkārtējo vidi no kaitīgu produktu ietekmes un sekmēt integrāciju Eiropas Savienībā.

2. zīm. Latvijas Nacionālā akreditācijas sistēma.

Latvijas Nacionālo akreditācijas sistēmu saskaņā ar likumu «Par atbilstības novērtēšanu» veido:

- › Latvijas Nacionālā akreditācijas padome;
- › Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs LATAK;
- › Akreditācijas nozaru tehniskās komitejas

Latvijas Nacionālā akreditācijas padome

Latvijas Nacionālā akreditācijas padome

Latvijas Nacionālā akreditācijas padome ir konsultatīva institūcija testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju un sertificēšanas un inspicēšanas institūciju akreditācijai reglamentētajā un nereglamentētajā sfērā, tā piedalās valsts politikas izstrādē akreditācijas jomā un veicina sadarbību ar starptautiskajām akreditācijas organizācijām. Akreditācijas padomes nolikumu un personālsastāvu apstiprina Ministru Kabinets.

Padomes funkcijas:

- › piedalīties sertificēšanas un inspicēšanas institūciju, kalibrēšanas un testēšanas laboratoriju akreditācijas valsts politikas izstrādāšanā un šīs politikas īstenošanas pārraudzībā;
- › piedalīties Latvijas Nacionālās akreditācijas sistēmas reglamentējošo dokumentu un akreditācijas procedūru izstrādāšanā un novērtēšanā;
- › veicināt sadarbību ar starptautiskajām akreditācijas institūcijām;
- › izvērtēt Nacionālā akreditācijas biroja gada finansiālo pārskatu;
- › piedalīties sūdzību un apelāciju izskatīšanā par veikto akreditāciju vai kompetences novērtēšanu.

Akreditācijas padomes sastāvu veido pa vienam pilnvarotam pārstāvim no šādām akreditācijā ieinteresētām valsts un sabiedriskām organizācijām:

- › Ekonomikas ministrija;
- › Labklājības ministrija;
- › Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija;
- › Zemkopības ministrija;
- › BO SIA «Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs»;
- › BO SIA «Latvijas standarts»;

- › Latvijas Laboratoriju asociācija;
- › Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs;
- › Latvijas Tirgotāju asociācija;
- › Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera;
- › Patērētāju tiesību aizsardzības centrs;
- › Tehnisko ekspertu asociācija.

Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs LATAK

Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs LATAK (turpmāk tekstā LATAK) tika dibināts 1994. gada 30. augustā.

LATAK ir neatkarīga valsts iestāde, kas atrodas Ekonomikas ministrijas pārraudzībā un darbojas pamatojoties uz likumu «Par atbilstības novērtēšanu» un 2000. gada 4. aprīļa Ministru kabineta noteikumiem nr. 133 «Noteikumi par testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju un sertificēšanas un inspicēšanas institūciju akreditāciju», kas nosaka, ka Latvijā darbojas viena nacionālā līmenī atzīta akreditācijas institūcija, kas atbilstības novērtēšanas institūcijas novērtē un akreditē atbilstoši starptautisku standartu prasībām.

LATAK darbības mērķis:

- › Uzturēt Latvijā vienotu, Eiropas Savienības un starptautiskajām prasībām atbilstošu un starptautiski atzītu nacionālo akreditācijas sistēmu un nodrošināt Latvijas Nacionālajā akreditācijas sistēmā akreditēto institūciju rezultātu starptautisku atzīšanu.

LATAK galvenie uzdevumi:

- › novērtēt, akreditēt un uzraudzīt testēšanas un kalibrēšanas laboratorijas un sertificēšanas un inspicēšanas institūcijas atbilstoši Latvijas nacionālajos standartos, normatīvajos aktos, Eiropas vai starptautiskajos standartos noteiktajām prasībām;
- › tehniski nodrošināt Latvijas Nacionālās akreditācijas padomes darbu;
- › organizēt akreditācijas nozaru tehnisko komiteju darbu;

- › apmācīt akreditācijas ekspertus un akreditācijā iesaistītos speciālistus;
- › organizēt un koordinēt starplaboratoriju salīdzinošo testēšanas saskaņā ar Latvijas, Eiropas Savienības un starptautiskajām prasībām;
- › sadarboties ar citu valstu nacionālajām akreditācijas institūcijām;
- › pārstāvēt Latviju starptautiskajās akreditācijas organizācijās;
- › uzturēt un aktualizēt akreditēto institūciju informatīvo bāzi;
- › pēc ministriju pieprasījuma sniegt informāciju par akreditētajām institūcijām un to darbības jomu.

LATAK veic laboratoriju, sertificēšanas un inspicēšanas institūciju novērtēšanu, akreditāciju un uzraudzību:

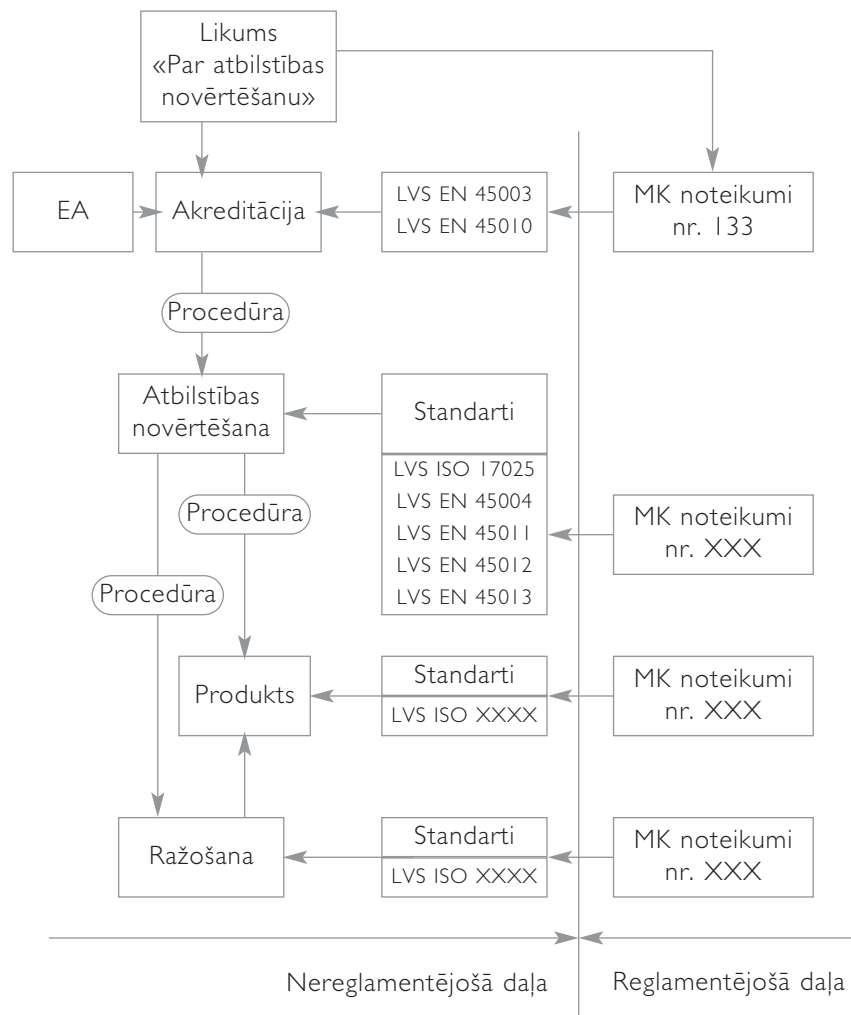
- › nereglementētajā sfērā saskaņā ar Eiropas Savienības standartiem, EA rekomendācijām un LATAK prasībām un
- › reglamentētajā sfērā saskaņā ar LR Ministru kabineta noteikumiem un Eiropas Savienības standartiem, EA rekomendācijām un LATAK prasībām, cik tālu tās nav pretrunā šiem noteikumiem.
(Sk. 3. zīm. 16. lpp.)

Pašlaik Latvijas Nacionālajā akreditācijas sistēmā ir 140 institūcijas, kas atrodas 26 Latvijas pilsētās un viena institūcija ir akreditēta Kijevā. Akreditēto institūciju skaits atsevišķi pa gadiem ir parādīts 1. tabulā.

(Sk. 1. tabulu 17. lpp.)

LATAK uztur un aktualizē akreditēto institūciju informatīvo datu bāzi, un nodrošina sabiedrībai informāciju par akreditētām institūcijām un to akreditēto darbības jomu. Ar akreditēto institūciju sarakstu interesenti var iepazīties LATAK interneta mājas lapā www.latak.apollo.lv

3. zīm. Atbilstības novērtēšana reglamentētajā jomā un nereglamentētajā jomā.

1. tabula. Akreditēto institūciju skaits no 1994. gada līdz 2002. gadam

Jomas	Gadi									
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Testēšanas laboratoriju akreditācija	2	16	22	26	17	23	12	14	6	
Kalibrēšanas laboratoriju akreditācija					3	1	1	4	2	
Produktu sertificēšanas institūciju akreditācija				2	1			1	3	
Kvalitātes sistēmu sertificēšanas institūciju akreditācija					1					
Personāla sertificēšanas institūciju akreditācija			1					7	5	
Inspicēšanas institūciju akreditācija				4	1	1			2	

Nozaru tehniskās komitejas

LATAK ir izveidojis piecas nozaru tehniskās komitejas (ANTK), kas sniedz konsultācijas tehniskajos jautājumos dažādās akreditācijas sfērās:

- › Metroloģijas ANTK
- › Būvmateriālu, koksnes un pārstrādes ANTK;
- › Vides, veselības, pārtikas un GLP ANTK;
- › Sertifikācijas ANTK;
- › Mašīnu un iekārtu drošības ANTK

Standarti atbilstības novērtēšanā

Eiropas reģionam iekļaujoties globālā atbilstības novērtēšanas sistēmā, kas nodrošinātu akreditētu atbilstības novērtēšanas institūciju rezultātu atzišanu visur pasaulē, ir tendence pāriet no reģionāliem standartiem uz vienotiem starptautiskiem standartiem, kas bez izmaiņām ir pielietojami visos reģionos.

2. tabula. Standarti atbilstības novērtēšanā.

Eiropas standarti	Starptautiskie standarti
LVS EN 45003 LVS EN 45010	ISO/IEC 17011 (proj) ISO/IEC 17011 (proj)
----- LVS EN 45004 LVS EN 45011 LVS EN 45012 LVS EN 45013	LVS NE ISO/IEC 17025 ISO/IEC 17020 ----- ISO/IEC 17021 (proj) ISO/IEC 17024 (proj)

LATAK akreditēto institūciju izdoto rezultātu starptautiska

LATAK akreditēto institūciju izdoto rezultātu starptautiska atzīšana

LATAK no 1999. gada ir Eiropas Akreditācijas kooperācijas (EA) biedrs.

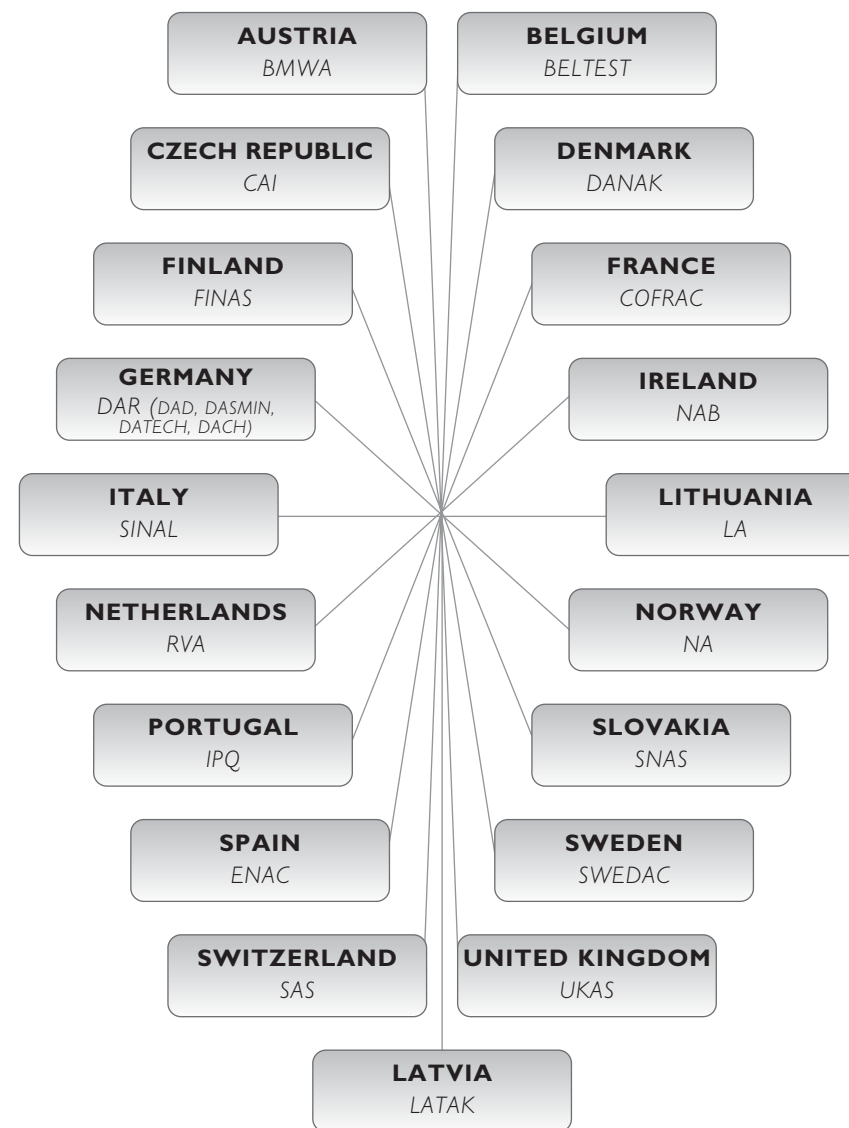
EA viens no galvenajiem mērķiem ir sadarbība un Daudzpusējā nacionālo akreditācijas sistēmu atzīšanas līguma (EA MLA) parakstīšana ar nacionālajām atzītām akreditācijas institūcijām. Parakstot EA MLA līgumu parakstītāji akceptē EA biedru akreditācijas sistēmas darbības ekvivalenci un akreditēto institūciju izdoto sertifikātu un pārskatu ekvivalenci.

2002. gada 27. novembrī LATAK parakstīja EA MLA līgumu par Latvijas Nacionālajā akreditācijas sistēmā akreditēto institūciju izdoto rezultātu savstarpēju atzīšanu starp EA MLA līguma dalībvalstīm sekojošās darbības jomās nereglamentētā sfērā:

- › testēšanas laboratoriju akreditācija;
- › kalibrēšanas laboratoriju akreditācija;
- › produktu sertificēšanas institūciju akreditācija;
- › kvalitātes sistēmu sertificēšanas institūciju akreditācija;
- › personālu sertificēšanas institūciju akreditācija.

EA MLA parakstītāju valsts nosaukumi un akreditācijas institūciju nosaukumi un logo apzīmējumi ir atrodami EA mājas lapā www.european-accreditation.org.

4. zīm. EA MLA parakstītājorganizācijas testēšanas laboratoriju akreditācijas jomā.

LATAK vērtētāji un eksperti

LATAK vērtētāji un eksperti

Testēšanas un kalibrēšanas laboratorijas, sertificēšanas institūcijas un inspicēšanas institūcijas (turpmāk tekstā – institūcija) novērtēšanas procesu veic viens vai vairāki vērtētāji, tehniskie vērtētāji un eksperti (parasti vērtētāju komanda). Vērtētājiem, tehniskajiem vērtētājiem un ekspertiem ir svarīga loma LATAK darbā un tā rezultāti lielā mērā ir atkarīgi no vērtētāju, tehnisko vērtētāju un ekspertu kompetences, profesionalitātes un godīguma.

- › Vērtētājs - persona, kas nozīmēta veikt institūcijas novērtēšanu vienpersoniski vai novērtēšanas komandas sastāvā. Vērtētājs vada institūcijas tehniskās kompetences novērtēšanu institūcijas vēlamās akreditācijas sfēras konkrētās jomās. Vērtētājs var vadīt arī institūcijas kvalitātes vadības sistēmas novērtēšanu.
- › Vadošais vērtētājs - vērtētājs, kurš tiek nozīmēts par novērtēšanas darbībām kopumā. Vadošais vērtētājs ir komandas loceklis, kurš parasti piedalās pārējo komandas locekļu atlasē, sagatavo novērtēšanas plānu, vada novērtēšanas komandu, vada institūcijas kvalitātes vadības sistēmas novērtēšanu, pieņem lēmumus attiecībā uz novērtēšanas gaitu, pārstāv novērtēšanas komandu darbībā ar institūcijas vadību un koordinē un iesniedz novērtēšanas pārskatu.
- › Tehniskais vadītājs - LATAK štata darbinieks, kurš dod padomus par LATAK politiku un noteikumiem. Tehniskais vadītājs daudzos gadījumos darbojas arī kā vadošais vērtētājs un dažos gadījumos pilda vērtētāja funkcijas, ja viņam ir atbilstoša vērtētāja kvalifikācija.

- › Eksperts - persona, kura nozīmēta asistēt tehnisku un/vai citu aspektu, saistītu ar institūcijas vērtēšanu. Eksperts ir komandas loceklis, kurš dod tehniskus padomus, bet nav uzskatāms par vērtētāju, ja vien viņam nav atbilstoša vērtētāja kvalifikācija. Ekspertam bez vērtētāja kvalifikācijas ir vienmēr jāstrādā kopā ar kvalificētu vērtētāju. Eksperts, kurš ir apmācīts, saskaņā ar LATAK apmācības programmu par tehniskās kompetences novērtēšanu konkrētās jomās, var veikt institūcijas tehniskās kompetences novērtēšanu.

Lai veicinātu ekspertu kvalifikācijas paaugstināšanu par vērtētājiem, LATAK ir ieviesis papildus kvalifikāciju – tehniskais vērtētājs.

- › Tehniskais vērtētājs - persona, kura ir nozīmēta veikt konkrētas akreditācijas jomas tehnisko ekspertīzi un novērtēt šajā jomā institūcijas tehnisko kompetenci. Tehniskajam vērtētājam vienmēr jāstrādā vadošā vērtētāja vadībā.

LATAK ir izstrādājis LATAK akreditācijas vērtētāju apmācības sistēmu pamatojoties uz EA ieteikumiem, Starptautiskās laboratoriju akreditācijas kooperācijas ILAC ieteikumiem, starptautisko pieredzi, akreditācijas pieredzi Latvijā un pieredzi, kas iegūta saskaņā ar starptautiskiem programmu projektiem AMOS un PHARE akreditācijas jomā.

Apmācības ir paredzētas LATAK vērtētājiem, tehniskajiem vērtētājiem un vadošiem vērtētājiem, kurus birojs iesaista novērtēšanas procesā neatkarīgi no iepriekšējās zināšanas līmeņa un kvalifikācijas.

Apmācības mērķis ir iepazīstināt akreditācijas vērtētājus ar akreditācijas kritērijiem, akreditācijas procedūrām un novērtēšanas tehniku un cilvēciskajiem aspektiem.

LATAK ir noteikti kritēriji personu atlasei, kam ir piemērotas vai pietiekamas prasmes, zināšanas un pieredze uzdotu novērtēšanas funkciju veikšanai. LATAK ir noteicis detalizētus norādījumus un kritēriju minimumu vadošo vērtētāju, vērtētāju, tehnisko vērtētāju un ekspertu pieņemšanai.

3. tabula. Kritēriji LATAK ekspertiem un vērtētājiem

Grupas dalībnieku kvalifikācija	Izglītība	Darba pieredze novērtēšanas jomā	Darba pieredze kvalitātes nodrošināšanas jomā	Novērtēšanas procedūru skaits	Apmācība, pieredze
<u>Vadošais vērtētājs</u>	augstākā	4 gadi	2 gadi	5 reizes	A;B;C;D;E apmācību moduļi;
<u>Vērtētājs</u>	augstākā	4 gadi	2 gadi	4 reizes	A;B;C;D apmācību moduļi
	profesionālā vidējā	10 gadi			
<u>Tehniskais vērtētājs</u>	augstākā	4 gadi	-----	2 reizes	C0 apmācību modulis
	profesionālā vidējā	10 gadi			
<u>Eksperts</u>	augstākā	4 gadi	-----		Vadošā vērtētāja instruktāža
	profesionālā vidējā	10 gadi			

LATAK vērtēšanas komanda

Veidojot vērtēšanas komandu un izvēloties vērtētājus un ekspertus tiek ņemts vērā, lai būtu pietiekams skaits vērtētāju un ekspertu, kas pārzinātu visu akreditācijas sfēru un, lai vērtētājiem un ekspertiem būtu pietiekams zināšanu līmenis noteiktajās novērtēšanas jomās un pietiekams konkrēto darbību saprašanas līmenis. Kā arī, lai vērtētāji un eksperti nodrošinātu noteikumus par interešu konfliktu, neietekmējamību un informācijas konfidencialitāti.

Vērtēšanas komandas sastāvs pirms vērtēšanas tiek saskaņots ar novērtējamo institūciju.

nālo akreditācijas sistēmu, akreditācijas procedūrām, novērtēšanas izmaksām, papildus prasībām un citu informāciju. LATAK dokumentus var saņemt birojā vai biroja mājas lapā internetā www.latak.apollo.lv.

Pieteikums akreditācijai

Institūcija, kura vēlas akreditēties, iesniedz birojā pieteikumu un visus vērtēšanai nepieciešamos dokumentus, saskaņā ar reģistrācijas lapu.

Dokumentu audits

LATAK analizē pretendenta iesniegtos dokumentus, novērtējot to atbilstību atbilstošajiem standartiem, EA dokumentiem un LATAK noteikumiem un rekomendācijām.

Pirmais apmeklējums

Pēc visu dokumentu saņemšanas un to sākotnējas analīzes LATAK veic pirmo vizīti novērtējamā institūcijā. Pirmā apmeklējuma mērķis ir iepazīties ar institūcijas personālu, iekārtām, telpām un vienoties par līguma attiecībām. Apmeklējuma laikā tiek pārrunātas arī dokumentācijas auditā atklātās iespējamās neatbilstības un precizēta novērtēšanas kārtība institūcijā un tās filiālēs, ja tādas ir.

Noslēdzot pirmo apmeklējumu LATAK noformē protokolu un iesniedz institūcijas vadībai.

Līguma attiecības

LATAK ar novērtējamo institūciju slēdz līgumu par institūcijas akreditāciju. Pirms institūcijas konkrētās novērtēšanas tiek slēgts vienošanas protokols, kur tiek noteiktas konkrētās novērtēšanas izmaksas.

Institūcijas sākotnējā vērtēšana

LATAK pirms sākotnējās novērtēšanas informē institūciju par novērtēšanas plānu un novērtēšanas komandu. Pēc tam, kad ir saskaņota LATAK vērtēšanas komanda un vērtēšanas darba plāns, tiek veikts institūcijas sākotnējais vērtējums uz vietas institūcijā.

Novērtējums sākas ar ievada sapulci, kur novērtētāju komanda iepazīstas ar novērtējamās institūcijas personālu, paskaidro novērtēšanas norisi un, ja nepieciešams, precizē novērtēšanas plānu.

Novērtējot institūciju tiek vērtētas visas tās darbības, kas attiecas uz pieteikto akreditācijas sfēru, darbības un to apraksti tiek salīdzinātas ar attiecīgajā standartā noteiktajām prasībām un noskaidrotas iespējamās neatbilstības. Novērtēšanas komanda apkopo objektīvas liecības akreditācijas sfērā, apliecinot ka institūcija atbilst akreditācijas kritērijiem, tās personāls ir kompetents veikt konkrētu atbilstības novērtēšanas darbu un institūcijai ir procedūras un metodes, lai pārliecinātos, ka izsniegtie rezultāti ir derīgi.

Beidzot novērtēšanas darbu, novērtēšanas komanda rūpīgi analizē visu savākto informāciju un objektīvās liecības par institūcijas darbību, apspriež visas atklātās neatbilstības, nosaka to būtiskumu un nosaka institūcijas atbilstības līmeni atbilstoši akreditācijas kritērijiem.

Pabeidzot novērtēšanu LATAK vadošais vērtētājs organizē noslēguma apspriedi, kurā piedalās institūcijas vadība un novērtētāji. Apspriedē novērtētāji sniedz rakstisku un/vai mutisku ziņojumu par atklātām neatbilstībām, pamatojoties uz akreditācijas kritērijiem. Ziņojuma laikā novērtētai institūcijai tiek dota iespēja jautāt un saņemt atbildes par atklāto neatbilstību pamatotību.

LATAK noformē novērtēšanas pārskatu, kur vadošais vērtētājs, pamatojoties uz novērtēšanas rezultātiem, sniedz savu reko-

mendāciju akreditācijai, ņemot vērā institūcijas atbilstību akreditācijas kritērijiem, un pielikumā tiek iekļauta detalizēta informācija par visām atklātajām neatbilstībām. Novērtētā institūcija tiek aicināta komentēt šo ziņojumu un iesniegt atklāto neatbilstību korektīvo pasākumu plānu, norādot tajā konkrētas darbības, kā tiks novērstas neatbilstības un kādā laika periodā tās tiks novērstas.

Gadījumā, ja institūcijas novērtēšanas laikā tiek atklātas vairākas būtiskas neatbilstības vai, ja institūcija paziņo, ka nevarēs veikt korektīvās darbības noteiktajā laikā, institūcija var tikt informēta par nepieciešamību veikt papildus novērtēšanu.

Praktiskās darbības pārbaude

Sertificēšanas un inspicēšanas institūciju sākotnējā novērtēšanā tiek veikta arī praktiskās darbības pārbaude (*witness audit*), lai pārliecinātos par institūcijas prasmi veikt konkrētās sertificēšanas vai inspicēšanas darbības. Sākotnējā novērtēšanā tiek pārbaudītas vai nu visu jomu darbības, vai raksturīgākās jomas, bet uzraudzības vizīšu laikā praktiskās darbības novērtēšana tiek plānota tā, lai visā akreditācijas apliecības derīguma laikā vismaz vienu reizi tiktu novērtētās katra darbība.

Korektīvās darbības

Vadošais vērtētājs seko, lai novērtētā institūcija iesniedz novērtēšanas laikā atklāto neatbilstību korektīvo darbību apliecināšos dokumentus noteiktajā laikā. Pārliedzīšanās par veikto korektīvo darbību efektivitāti notiek balstoties uz saņemtajiem dokumentiem.

LATAK lēmuma pieņemšana par veikto institūcijas vērtēšanu

Lēmums par institūcijas akreditāciju tiek pieņemts tad, kad institūcija ir novērsusi neatbilstības un tiek noteikta institūcijas at-

bilstība akreditācijas kritērijiem. Akreditētai institūcijai tiek izsniegta akreditācijas apliecība.

Publiski pieejamā informācija par akreditētām institūcijām

LATAK uztur un aktualizē akreditēto institūciju informatīvo datu bāzi, un nodrošina iespēju sabiedrībai iepazīties ar informāciju par akreditētām institūcijām un šo institūciju akreditētām darbības jomām.

Ar akreditēto institūciju sarakstu interesenti var iepazīties LATAK interneta mājās lapā www.latak.apollo.lv

LATAK logo

Visām akreditētām institūcijām ir tiesības atsaukties uz akreditāciju un lietot LATAK logo. LATAK logo lietošanas noteikumi ir noteikti LATAK dokumentā LATAK-D.011.

LATAK logo (logo, institūcijas apzīmējums, institūcijas numurs)

Akreditētās institūcijas apzīmējumu:

- T – testēšanas laboratorijas;
- K – kalibrēšanas laboratorijas;
- S1 – produktu sertificēšanas institūcijas;
- S2 – kvalitātes vadības sistēmu sertifikācijas institūcijas;
- S3 – personāla sertificēšanas institūcijas;
- I – inspicēšanas institūcijas.

Monitorings

Visās akreditētās institūcijās tiek veikts monitorings. Monitoringa laikā birojs izvērtē institūcijas atbilstību akreditācijas prasī-

bām, izskata visas būtiskās izmaiņas institūciju darbā un saņemtas sūdzības un veic uzraudzības vizītes.

Uzraudzības vizīšu mērķis ir pārliecināties par to, ka institūcijas noteiktās darbības tiek atbilstoši īstenotas un uzturētas. Attiecībā uz kvalitātes sistēmu sevišķi svarīgi ir novērtēt iekšējos auditus un vadības pārskatus.

Citi kvalitātes sistēmas elementi tiek pārbaudīti atkarībā no dažādiem faktoriem, piemēram, konstatējumiem iepriekšējās vizītēs, neizpildītajām korektīvajām darbībām, prasmes pārbaūžu rezultātiem, personālsastāva izmaiņām un citām izmaiņām. Uzraudzības vizītes nav tik apjomīgas kā novērtēšanas vizītes un tās tiek plānotas tā, lai visi kvalitātes sistēmas elementi tiek novērtēti vismaz vienu reizi starp sākotnējo vērtēšanu un atkārtoto novērtēšanu vai starp divām atkārtotām novērtēšanām.

Ja monitoringa laikā atklātās neatbilstības būtiski neietekmē institūcijas darbību, tad akreditācijas tiek saglabāta.

Dažreiz ir nepieciešama papildu uzraudzības vizīte. Piemēram, ja LATAK saņem informāciju par lielām izmaiņām akreditētajā institūcijā (juridiskajos aspektos, izmaiņas galvenajā vadības un tehniskajā personālā, atrašanās vietas ziņā) vai arī, ja ir kādi citi faktori, kas rada nepieciešamību veikt institūcijas papildus novērtēšanu.

Sfēras paplašināšana

Institūcija var paplašināt akreditācijas sfēru, kā uzraudzības tā atkārtotas vērtēšanas procedūru laikā. Institūcija var pieprasīt birojam veikt arī atsevišķu vizīti akreditācijas sfēras paplašināšanai.

Sfēras paplašināšanas novērtēšanā tiek vērtētas tās darbības, kas

saistītas ar pieteikto akreditācijas sfēru. Ja novērtēšanas rezultāti ir pozitīvi, tad akreditētai institūcijai tiek paplašināta akreditācijas sfēra.

Atkārtota novērtēšana

Atkārtotais vērtējums tiek veikts pēc 5 gadiem. Atkārtotais vērtējums pēc apjoma ir tāds pats, kā sākotnējais vērtējums. Papildus tiek ņemta vērā visi būtiskie aspekti novērtējamās institūcijas darbā no iepriekšējā vērtējuma uzraudzības vizītes.

Akreditācijas sfēras sašaurināšana, akreditācijas atcelšana, apturēšana, atlikšana

Akreditācijas sfēru var sašaurināt, ja novērtēšanas laikā tiek atklātas būtiskas neatbilstības, kas ietekmē institūcijas izdotos rezultātus. Sašaurinātajā akreditācijas sfērā institūcijai nav tiesību atsaukties uz akreditāciju un lietot LATAK logo.

Akreditāciju var atcelt, ja atkārtoti institūcijas uzraudzības laikā tiek atklāti būtiski trūkumi, kas neskatoties uz pieprasītajiem koriģējošiem pasākumiem netiek novērsti, netiek apmaksātas akreditētas institūcijas akreditācijas izmaksas, akreditācija ir bijusi apturēta un noteiktajā laikā neatbilstības nav novērstas vai to pieprasa akreditētā institūcija. Atceļot akreditāciju institūcijai nav tiesību atsaukties uz akreditāciju un lietot LATAK logo.

Akreditāciju var apturēt, ja novērtēšanas laikā konstatētie trūkumi nav tik būtiski, lai tiem sekotu akreditācijas atcelšana visā vai akreditācijas sfēras daļā. Laikā, ka akreditācija ir apturēta, institūcijai nav tiesību atsaukties uz akreditāciju un lietot LATAK logo.

Akreditāciju var atlikt, ja institūcija akreditācijas procesā nevar noteiktajā laikā novērst atklātās neatbilstības.

Akreditētas institūcijas saistības

Akreditētas institūcijas pienākumi ir:

- › atbilst noteiktā standarta prasībām visu akreditācijas laiku un ieviest institūcijas darbā visas izmaiņas, kas saistītas ar izmaiņām noteiktajos standartos;
- › atsaukties uz akreditāciju tikai par tiem pakalpojumiem, kuriem tā ir piešķirta;
- › maksāt LATAK noteiktās maksas;
- › neizmantojot akreditāciju tādā veidā, kas varētu kaitēt LATAK reputācijai, kā arī nelietot atsauces uz akreditāciju, kuras LATAK var uzskatīt par maldinošām vai neatļautām;
- › ja akreditāciju aptur vai atceļ (neatkarīgi no lēmuma pieņemšanas iemesla), nekavējoties jāpārtrauc lietot visas atsauces uz akreditāciju un jāatdod LATAK akreditācijas apliecība;
- › neizmantojot akreditāciju tādā veidā, kas ļautu secināt, ka LATAK apstiprinājis produktu;
- › nodrošināt, ka sertifikāts vai pārskats, arī tā daļa, netiktu lietoti maldinošā veidā;
- › atsaucoties uz akreditāciju reklāmas brošūrās, reklamējošos masu medijos, kā arī citos dokumentos, ievērojot LATAK logo lietošanas noteikumus;
- › nekavējoties ziņot par jebkurām izmaiņām, kas var ietekmēt institūcijas spējas vai akreditācijas darbības sfēru;
- › piedalīties prasmes pārbaudēs, kuras pieprasa LATAK, kā arī informēt LATAK par prasmes pārbaudes rezultātiem;
- › nodrošināt LATAK un tā pārstāvjiem iespējas novērtēt institūcijas atbilstību akreditācijas prasībām.

Akreditētas institūcijas tiesības ir:

- › pieprasīt, lai LATAK darbotos saskaņā ar Likumu «Par atbilstības novērtēšanu», LVS EN 45003 un LVS EN 45010 standarta prasībām, ievērojot Latvijas Nacionālās akreditācijas padomes ieteikumus, Eiropas akreditācijas kooperācijas EA ieteikumus un LATAK dokumentus;

- › pieprasīt, lai LATAK veic akreditāciju saskaņā ar institūcijas pieteikumu un LATAK un institūcijas noslēgtā līguma ietvaros;
- › pieprasīt, lai birojs informē institūciju par novērtēšanas prasību izmaiņām vismaz 1 mēnesi iepriekš.

Mērījumu izsekojamība

Testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju rezultātiem, saskaņā ar standarta LVS EN ISO/IEC 17025 prasībām, jābūt izsekotiem līdz starptautiski atzītiem etaloniem vai SI vienībām. Mērījumu un testēšanas iekārtu izsekojamība ir aprakstīta LATAK dokumentā LATAK-D.034.

Neoteiktības aprēķināšanas prasības

Testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju mērījumu rezultātiem, saskaņā ar standarta LVS EN ISO/IEC 17025 prasībām, jābūt izvērtētām neoteiktībām.

Testēšanas laboratoriju neoteiktību novērtēšana ir aprakstīta LATAK dokumentā LATAK-D.002.

Kalibrēšanas laboratoriju neoteiktību novērtēšana ir aprakstīta LATAK dokumentā LATAK-EA-4/02, kas ir EA dokuments EA-4/02 tulkojums un šis dokuments ir obligāts.

Prasmes pārbaudes, starplaboratoriju salīdzināšana

Prasmes pārbaudes ir laboratoriju savstarpējās salīdzināšanas izmantošana, lai noteiktu atsevišķas laboratorijas konkrētās testēšanas vai kalibrēšanas izpildi un kontrolētu laboratorijas testēšanas vai kalibrēšanas rezultātu atbilstību un salīdzināmību. Prasmes pārbaudes programmas ir visefektīvākais veids testēšanas un/vai kalibrēšanas laboratorijas kompetences izvērtēšanā.

LATAK nosaka laboratorijām, kurās prasmes pārbaudes programmās jāpiedalās obligāti.

LATAK ir procedūras saskaņā ar kurām laboratorijas piedalās prasmes pārbaudes programmās un spēj demonstrēt savu kompetenci konkrētajā testēšanas vai kalibrēšanas jomā (LATAK – D.007)

Akreditācijas izmaksas

Likumā «Par atbilstības novērtēšanu» tiek noteikta akreditācijas sistēmas finansēšanas kārtība, saskaņā ar kuru Latvijas Nacionālo akreditācijas biroju finansē no valsts budžeta līdzekļiem par likumā noteikto funkciju veikšanu un dalībmaksu starptautiskajās organizācijās, bet visus ar kompetences novērtēšanu, akreditāciju un uzraudzību saistītos izdevumus saskaņā ar savstarpējā līguma nosacījumiem sedz akreditējamā vai novērtējamā institūcija

Atbilstības novērtēšanas institūciju novērtēšanas izmaksas tiek noteiktas saskaņā ar LATAK dokumentu LATAK – D.013.

LATAK dokumenti

LATAK-D.001	LATAK akreditētās institūcijas
LATAK-D.002	Pagaidu noteikumi testēšanas un kalibrēšanas mērījumu nenoteiktības novērtēšanā
LATAK-D.003	Akreditācijas darbības sfērā uzrādāmie normatīvie dokumenti
LATAK-D.004	Noteikumi testēšanas laboratorijām par akreditācijas darbības sfēras noformēšanu un iesniegšanu Latvijas Nacionālajam akreditācijas birojam
LATAK-D.005	Latvijas nacionālā akreditācijas sistēma
LATAK-D.006	LATAK vērtētāji un eksperti
LATAK-D.007	Prasmes pārbaudes Latvijas nacionālā akreditācijas sistēmā
LATAK-D.008	Akreditācijas procedūras
LATAK-D.009	Akreditēto institūciju uzraudzība un atkārtota novērtēšana
LATAK-D.011	Latvijas Nacionālā akreditācijas biroja «LATAK» logo lietošanas noteikumi
LATAK-D.013	Novērtēšanas procedūru izmaksu aprēķināšanas metodika
LATAK-D.014	Sūdzību, pretenziju un apelāciju izskatīšanas kārtība

LATAK-D.016	Akreditācijas lēmumi
LATAK-D.019	LATAK noteikumi sertifikācijas sfēras izvēlei kvalitātes sistēmu sertifikācijas institūcijas audita novērtēšanai
LATAK-D.021	LATAK izsniegto akreditācijas apliecību lietošanas noteikumi
LATAK-D.023	Noteikumi kalibrēšanas laboratorijām par akreditācijas darbības sfēras noformēšanu
LATAK-D.025	Noteikumi inspicēšanas institūcijām par akreditācijas darbības sfēras noformēšanu
LATAK-D.030	Latvijas Nacionālā akreditācijas biroja LATAK dokumentu saraksts
LATAK-D.032	Atbilstības novērtēšanas institūciju pienākumi un tiesības
LATAK-D.034	Mērījumu un testēšanas iekārtu izsekojamība līdz nacionālajiem un starptautiskajiem etaloniem
LATAK-D.035	References materiālu izvēle un lietošana. LATAK norādījumi laboratorijām un vērtētājiem
LATAK-D.036	Verificētu mērlīdzekļu mērījumu nenoteiktības novērtēšana
LATAK-D.037	LATAK vērtētāju modulārā apmācības sistēma

Ar LATAK dokumentiem un informāciju par akreditācijas procedūrām interesenti var iepazīties LATAK birojā, kā arī LATAK interneta mājas lapā www.latak.apllo.lv.

Ar EA dokumentiem interesenti var iepazīties EA interneta mājas lapā www.european-accreditation.org

LATAK

kontakttinformācija

Adrese: K. Valdemāra iela 157,
Rīga, LV-1013, Latvija

Kontakttālrunis: +371 7373051;
+371 7379344

Fakss: +371 7362990

E-pasts: latak@latak.lv

Interneta adrese: www.latak.apllo.lv
